

PAROKSETİNİN KAN GLUKOZ DÜZEYİNDE YAPTIĞI DEĞİŞİKLİKLERİN OLASI MEKANİZMALARININ ARAŞTIRILMASI

Yrd.Doç.Dr. Murat Kesim
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Farmakoloji Anabilim Dalı -TRABZON

KAN GLUKOZ DÜZEYİNİN REGÜLASYONU

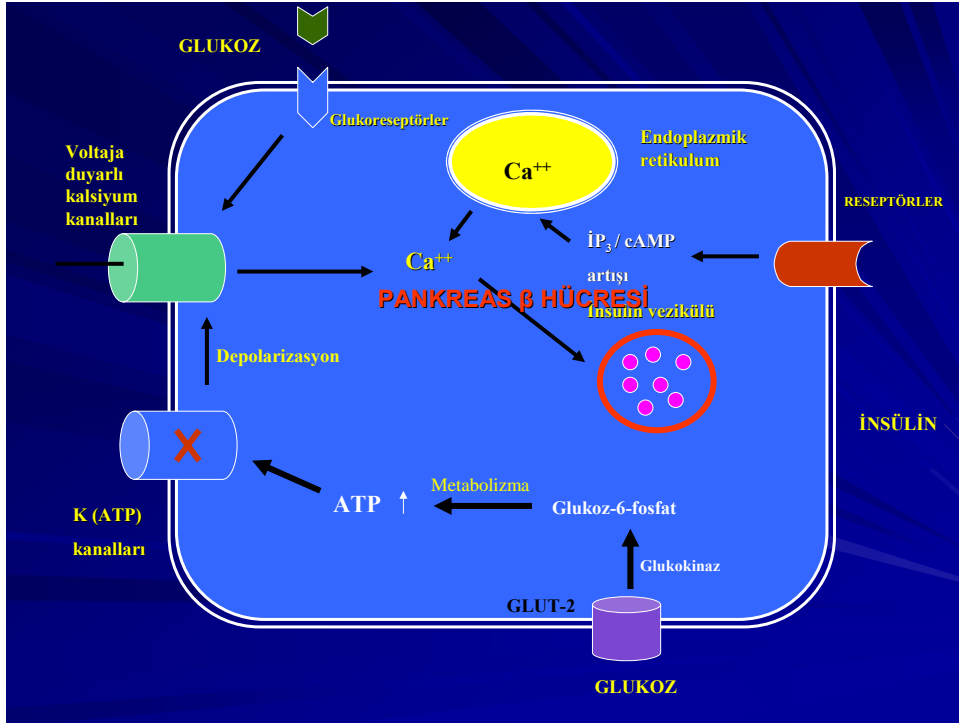
- KARACİĞER
  - Glukoneojenez
  - Glikojenoliz
  - Glikojenez
- PANKREAS
  - **İnsülin**
  - Glukagon
- Periferik dokular (glukozun utilizasyonu)

HÜCRE	HORMON	PANKREAS İÇİNDEKİ % ORANI
A (α) hücreleri	Glukagon	20
B (β) hücreleri	İNSÜLİN	75
D (Δ) hücreleri	Somatostatin	5
F hücreleri	Pankreatik polipeptid	< 2

İNSÜLİN HORMONU SALGILANMASI

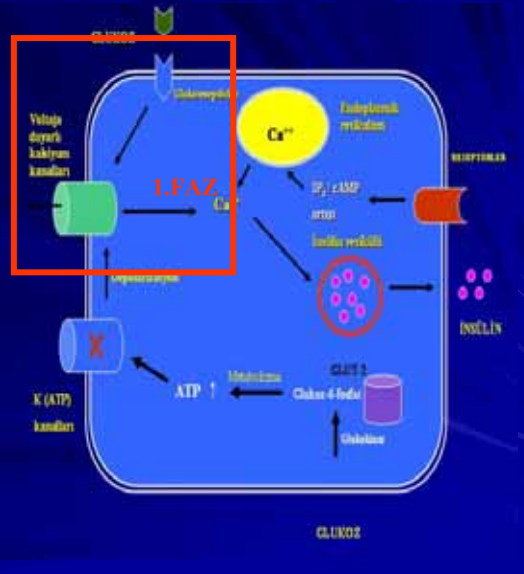
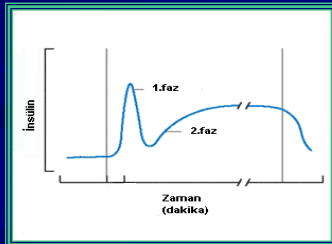
1. Besinler : **GLUKOZ**
2. Aminoasidler
3. Yağ asidleri
4. Glukagon
5. Barsak hormonları
6. β adrenerjik uyarı

İNSÜLİN SALIVERİLMESİ (1)

1.FAZ (Kısa süreli):

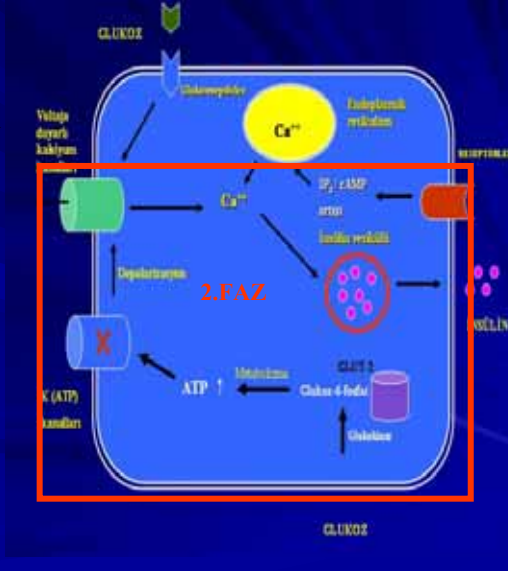
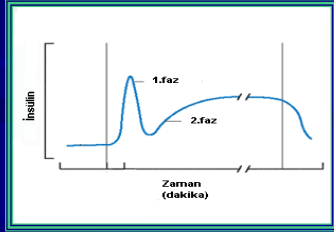
- Glukoreseptörlerin uyarılması
- Kalsiyum kanallarından hücre içine kalsiyum girişi

İNSÜLİN SALIVERİLMESİ (2)

■ 2.FAZ:

- Hücre içine giren glukozun metabolizması
- ATP'ye duyarlı K^+ kanallarının kapanması
- Voltaja bağımlı kalsiyum kanallarının açılması
- Fosfolipaz C ve adenilat siklaz aktivasyonuna ikincil hücre içi kalsiyum artışı

HİPOGLİSEMİYE NEDEN OLANLAR	Pankreas	Karaciğer	Perifer
Salisilatlar	+		
Anjiyotensin dönüştürücü enzim inhibitörleri			+
Etanol		+	
β -adrenerjik reseptör antagonistleri		+	+
Teofilin	+		
HİPERGLİSEMİYE NEDEN OLANLAR	Pankreas	Karaciğer	Perifer
β - Adrenerjik reseptör agonistleri	+	+	+
Kalsiyum kanal blokörleri	+		
H_2 reseptör blokörleri	+		
Glukokortikoidler		+	+
Diazoksid	+		

Goodman & Gilman's (2006)

ANTİDEPRESAN İLAÇLAR

Trisiklik antidepresanlar (TSA)
Selektif serotonin reuptake inhibitörleri (SSRİ)

İnsanlarda ve deney hayvanlarında yapılan çalışmalarda kan glukoz ve insülin düzeylerinde **farklı etkiler** (yükselme/ düşme)

İLAÇLAR	KAN GLUKOZ DÜZEYİNE ETKİLERİ	YAPILAN ÇALIŞMALAR
SERTRALİN	Hipoglisemi Hiperglisemi	Pollak P.T et al; 2001, Sansone R.A et al; 2003, Erenmemisoglu A et al; 1999, Gomez R. et al; 2001.
FLUOKSETİN	Hipoglisemi Hiperglisemi	Goodnick P.J; 1995, Deeg M.A et al; 1996, Gomez R. et al; 2001, Erenmemisoglu A et al; 1999
FLUVOKSAMİN	Hiperglisemi	Oswald P et al; 2003
NORTRİPTİLİN	Hiperglisemi	Erenmemisoglu A et al; 1999

ANTİDEPRESAN İLAÇLARIN KLİNİK KULLANIMI

1. Psikiyatrik hastalıklar
  - Depresyon
  - Panik bozukluk
  - Obsesif kompulsif bozukluklar
2. Diyabette gelişen depresyon
3. Diyabette gelişen periferik nöropati tedavisi

(Mourilhe P et al. 1988; Max MB et al. 1992; Goodnick PJ et al.1995; Joss JD 1999; Lustman PJ et al. 2000; Goodnick PJ. Et al. 2001; DUBY JJ 2004)

PAROKSETİN

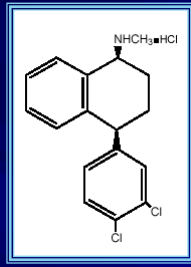
- Selektif serotonin reuptake inhibitörü (SSRİ) bir ilaçtır.

KULLANILDIĞI YERLER

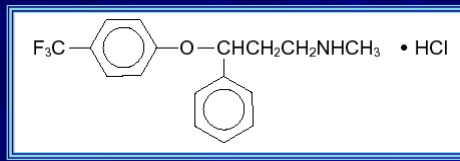
1. Psikiyatrik hastalıklar
  2. Diyabette gelişen depresyon ve nöropati tedavisi.
- Diğer SSRİ ilaçlarla karşılaştırıldığında **serotonin geri alım inhibisyonu, kimyasal yapısı ve farmakokinetik özellikleri** açısından farklılık göstermektedir.

SELEKTİF SEROTONİN REUPTAKE İNHİBİTÖRLERİ	SEROTONİN GERİ ALIM İNHİBİSYONU	NORADRENALİN GERİ ALIM İNHİBİSYONU	DOPAMİN GERİ ALIM İNHİBİSYONU
PAROKSETİN	++++	+++	+++
FLUOKSETİN	+++	++	++
SERTRALİN	+++	-	-
SİTALOPRAM	++	+	+

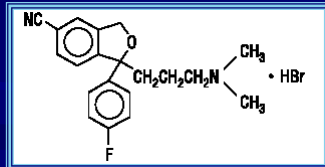
ANTİDEPRESAN İLAÇLARIN KİMYASAL YAPILARI

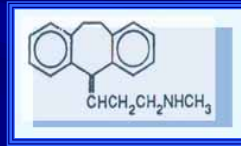
SERTRALİN

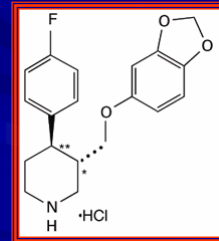
FLUOKSETİN

SİTALOPRAM

NORTRİPTİLİN

PAROKSETİN

ÇALIŞMANIN AMACI

- SSRI ilaçların (sertralin, fluoksetin, fluvoksamin) kan glukoz ve insülin düzeyi üzerine yaptığı değişiklikler ile ilgili pek çok çalışma var.
- Paroksetinin bu yöndeki etkilerini inceleyen çalışma yoktur.

Paroksetinin farelerde ve sağlıklı gönüllü insanlarda **kan glukoz** ve **insülin** düzeyinde yaptığı değişiklikler ve bu değişikliklerin olası mekanizmalarının araştırılması

GEREÇ VE YÖNTEM

DENEYSEL ÇALIŞMA

- A. Hayvanlarda yürütülen deneysel çalışma
- B. İnsanlarda yürütülen deneysel çalışma

GEREÇ VE YÖNTEM (1)

A-HAYVANLARDA YÜRÜTÜLEN DENEYSEL ÇALIŞMA

- Her iki cinsiyetten
- Ağırlıkları 25-40 g
- 200 adet yetişkin fare
- Güniçi değişimleri engellemek için deneyler aynı zaman diliminde (09-17) yapıldı.
- Kan glukoz ölçümü için hayvanların kuyruk venlerinden kan alındı.
- Kan glukozu ölçüm yöntemi olarak glukoz ölçüm cihazı (glukometre) kullanıldı.
- KTÜ Deney Hayvanları Etik Kurulu'ndan onay (No:2004/10) alındı.

GEREÇ VE YÖNTEM (2)

HAYVANLARIN ÇALIŞMA GRUPLARINA AYRILMASI

- İki büyük çalışma grubuna ayrıldı.

<u>ÇALIŞMA GRUPLARI</u>	<u>KAN GLUKOZ DÜZEYLERİ</u>
NORMOGLİSEMİK GRUP	60-160 mg/dl
HİPERGLİSEMİK GRUP	> 200 mg/dl

GEREÇ VE YÖNTEM (3)

NORMOGLİSEMİK DENEY GRUPLARI

■ İki deney grubu oluşturuldu.

1.DENEY GRUBU	İlaçların kan glukoz düzeyine olan etkilerinin araştırıldığı grup
2.DENEY GRUBU	İlaçların glukoz yükleme testi üzerine etkilerinin araştırıldığı grup

GEREÇ VE YÖNTEM (4)

GLUKOZ YÜKLEME TESTİ DENEY PROTOKOLÜ

■ Hayvanlar 12 saatlik açlık periyodundan sonra glukoz yükleme testine alındılar.

GEREÇ VE YÖNTEM (5)

HİPERGLİSEMİ PROTOKOLÜ

- Streptozosin (200 mg/kg; i.p) tek doz verildi.
- 72 saat sonra kan glukoz düzeyleri ölçüldü.
- 200 mg /dl üzerindeki kan glukoz düzeyleri hiperglisemik olarak değerlendirildi.
- Hiperglisemik olarak kabul edilen hayvanlarda çeşitli ilaçların kan glukoz düzeylerine etkileri araştırıldı.

DENEY GRUPLARI (1)

NORMOGLİSEMİK DENEY GRUBU	KAN GLUKOZ ÖLÇÜM ZAMANLARI (DAKİKA)
1a grubu (n=32)	
i. Serum fizyolojik (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Paroksetin (5 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
iii. Paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
iv. Paroksetin (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
1b grubu (n=24)	
i. Diazoksit (25 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90, 120, 180
ii. Diazoksit (25 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 45, 75, 90, 105, 135, 195
iii. Paroksetin (10 mg/kg) sonrası diazoksit (25 mg/kg) (n=8)	15, 30, 45, 60, 75, 105
1c grubu (n=8)	
Verapamil (2,5 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg)	15, 30, 60, 90
1d grubu (n=8)	
5-HT (20 mg/kg)	15, 30, 60, 90

DENEY GRUPLARI (2)

NORMOGLİSEMİK DENEY GRUBU

KAN GLUKOZ ÖLÇÜM ZAMANLARI (DAKİKA)

1e grubu (n=16)

i. Metizerjid (1 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Ketanserin (1 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90

1f grubu (n=16)

i. Metizerjid (1 mg/kg) sonrası 5-HT (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Ketanserin (1 mg/kg) sonrası 5-HT (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90

1g grubu (n=8)

Verapamil (2,5 mg/kg) ve ketanserin (1 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg)	15, 30, 60, 90

GLUKOZ YÜKLEME TESTİ UYGULANAN GRUP

KAN GLUKOZ ÖLÇÜM ZAMANLARI (DAKİKA)

i. Serum fizyolojik (n=8)	5, 10, 15, 20, 30, 35, 45, 75, 120
ii. Paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	5, 10, 15, 20, 30, 35, 45, 75, 120
iii. 5-HT (20 mg/kg) (n=8)	5, 10, 15, 20, 30, 35, 45, 75, 120

DENEY GRUPLARI (3)

HİPERGLİSEMİK DENEY GRUBU

KAN GLUKOZ ÖLÇÜM ZAMANLARI (DAKİKA)

2a grubu (n=24)

i. Paroksetin (5 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
iii. Paroksetin (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90

2b grubu (n=8)

5-HT (20 mg/kg)	15, 30, 60, 90

2c grubu (n=16)

i. Metizerjid (1 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Ketanserin (1 mg/kg) sonrası paroksetin (10 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90

2d grubu (n=16)

i. Metizerjid (1 mg/kg) sonrası 5-HT (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90
ii. Ketanserin (1 mg/kg) sonrası 5-HT (20 mg/kg) (n=8)	15, 30, 60, 90

GEREÇ VE YÖNTEM (6)

İNSANLARDA YÜRÜTÜLEN DENEYSEL ÇALIŞMA

- Açlık kan glukozu < 110 mg/dl
- Vücut kitle indeksi: 19-24
- 7 sağlıklı gönüllü erkek
- KTÜ Tıp Fakültesi İlaç Araştırmaları Etik Kurulu'ndan onay (No: 2005/41) alındı.

GEREÇ VE YÖNTEM (7)

İNSANLARDA YAPILAN ÇALIŞMANIN PROTOKOLÜ

- Denekler 12 saat açlık sonrası deneye alındılar.
- Deneye başlamadan önce kan glukozu ve insülin ölçümü yapıldı.
- **Deney sırasında:**
  - Glukoz düzeyleri: 30 dakikalık aralarla
  - İnsülin düzeyleri: 1 saatlik aralarla ölçüldü.
- Çalışmanın sonunda denekler standart bir öğünle beslendikten sonra (postprandiyal) kan glukoz ve insülin düzeyleri ölçüldü.
- Aynı protokol bir hafta sonra aynı deneklere paroksetin (20 mg/gün) tek doz ağızdan 200ml su verildikten sonra yineleni.

GEREÇ VE YÖNTEM (8)

KULLANILAN İLAÇLAR ve ÖLÇÜM ALETLERİ

- Kan glukoz ölçüm aleti (glukometre) (Medisense Optium, Abbott)
- Kan glukoz ölçüm stikleri: Medisense Optium plus

DENEYSEL HAYVAN ÇALIŞMASI

- Paroksetin (SSRİ, Novartis)
- Serotonin (5-hidroksitriptamin, Sigma)
- Metizerjid (5-HT₁ ve 5-HT₂ reseptör blokörü, Sigma)
- Ketanserin (5-HT₂ reseptör blokörü, Sigma)
- Diazoksid (Selektif ATP duyarlı potasyum kanal aktivatörü, Sigma)
- Verapamil (Kalsiyum kanal blokörü, Sigma)
- İlaçlar diazoksid hariç distile suda çözüldü.
- Diazoksid 0,1 M NaOH'de çözümlenerek hazırlandı.

DENEYSEL İNSAN ÇALIŞMASI

- Paroksetin (Paxil ® 20 mg'lık tablet, Glaxo-Smith Kline)

GEREÇ VE YÖNTEM (9)

İSTATİSTİKSEL YÖNTEM

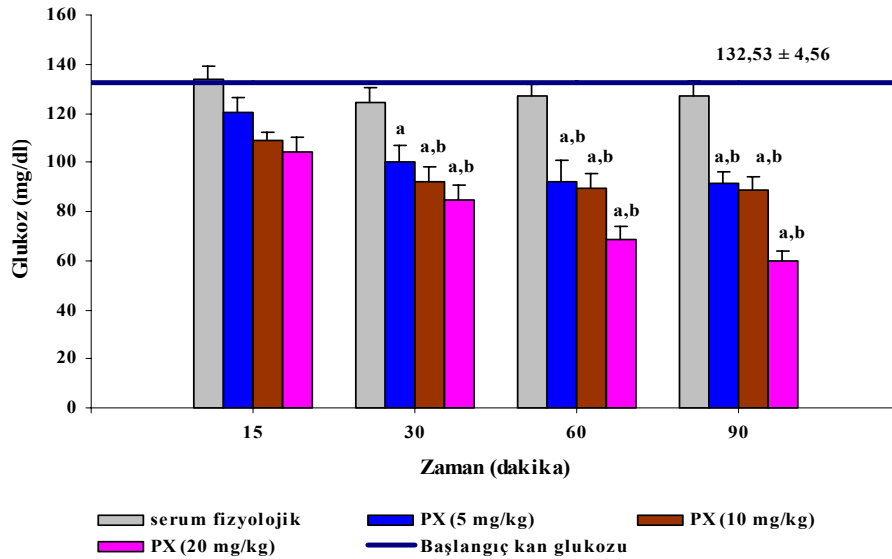
- Veriler ortalama $\pm$ standart hata olarak sunuldu.
- Grupların başlangıç kan düzeyine göre karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi.
- Gruplar arası karşılaştırmalarda Kruskal Wallis testi ve post hoc Mann-Whitney U testi kullanıldı.
- Mann-Whitney U testi için anlamlılık değeri $p < 0.05$ kabul edildi.
- Kruskal Wallis testi ve post hoc Mann-Whitney U testinde ise anlamlılık değeri olarak $p < 0.016$, $p < 0.008$ kabul edildi.

BULGULAR (1)

DENEYSEL HAYVAN ÇALIŞMASI BULGULARI

BAŞLANGIÇ KAN GLUKOZU

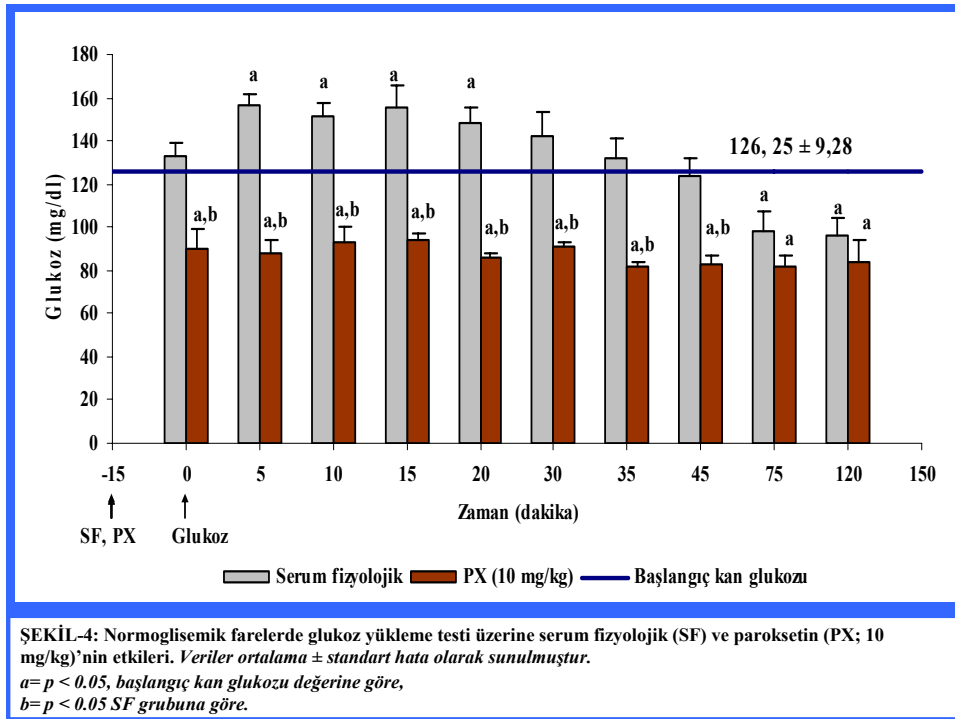
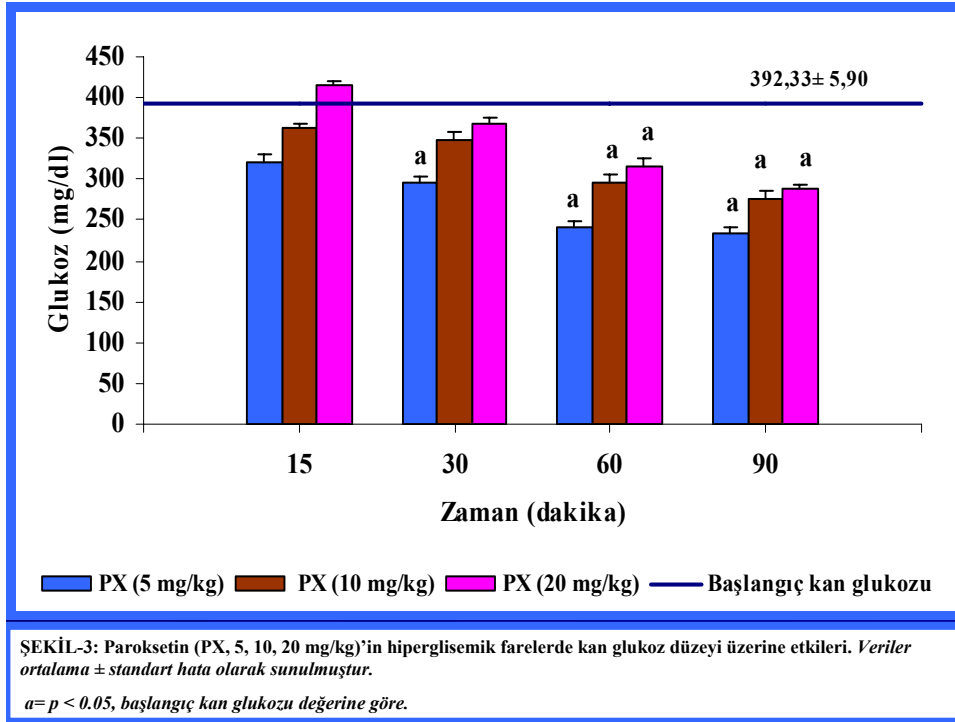
- Her deney protokolü öncesi o deney protokolünde yer alan gruplardaki hayvanların ilaç verilmeden önceki kan glukozu değerlerinin ortalamasıdır.
- Bu ortalama değer her grafikte düz çizgi ile ifade edilmiştir.

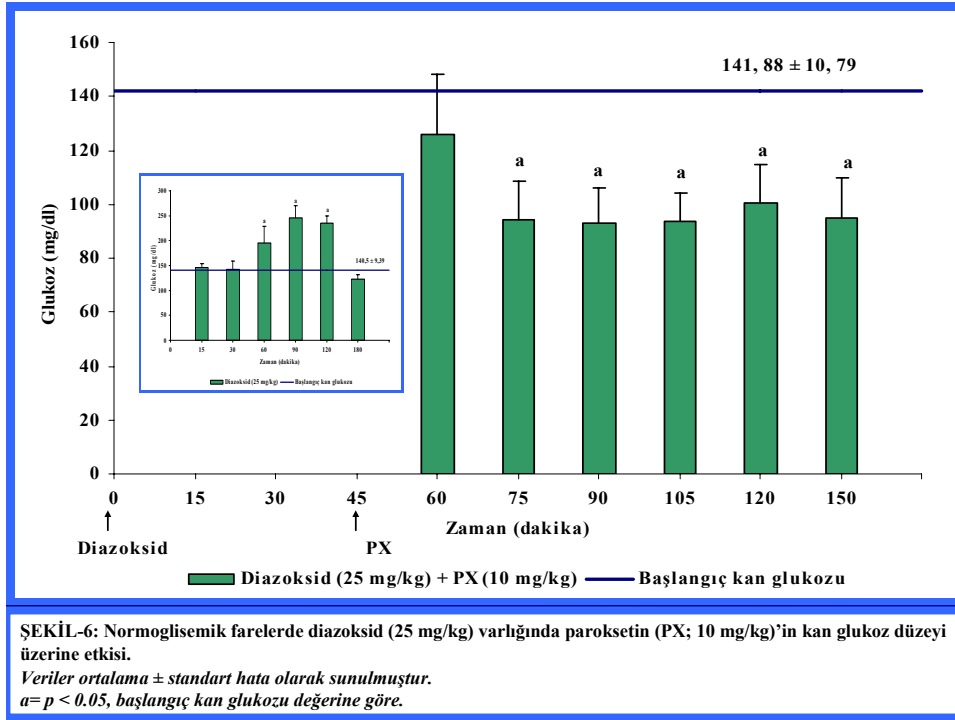
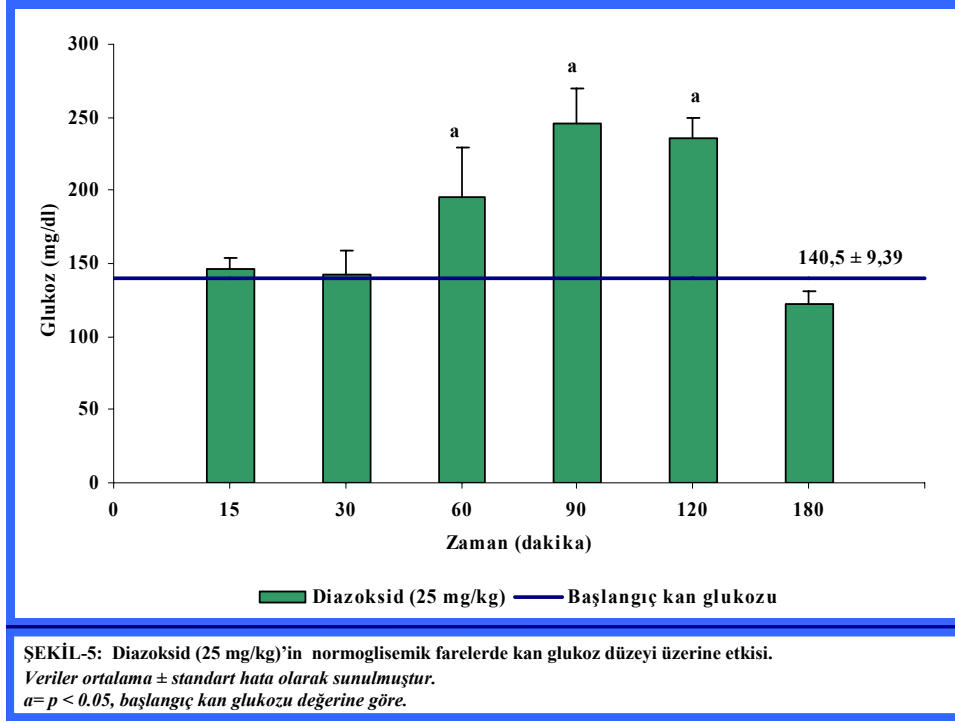
ŞEKİL-2: Normoglisemik farelerde serum fizyolojik ve paroksetin (PX; 5, 10, 20 mg/kg)'in kan glukoz düzeyleri üzerine etkileri. Veriler ortalama ± standart hata olarak sunulmuştur.

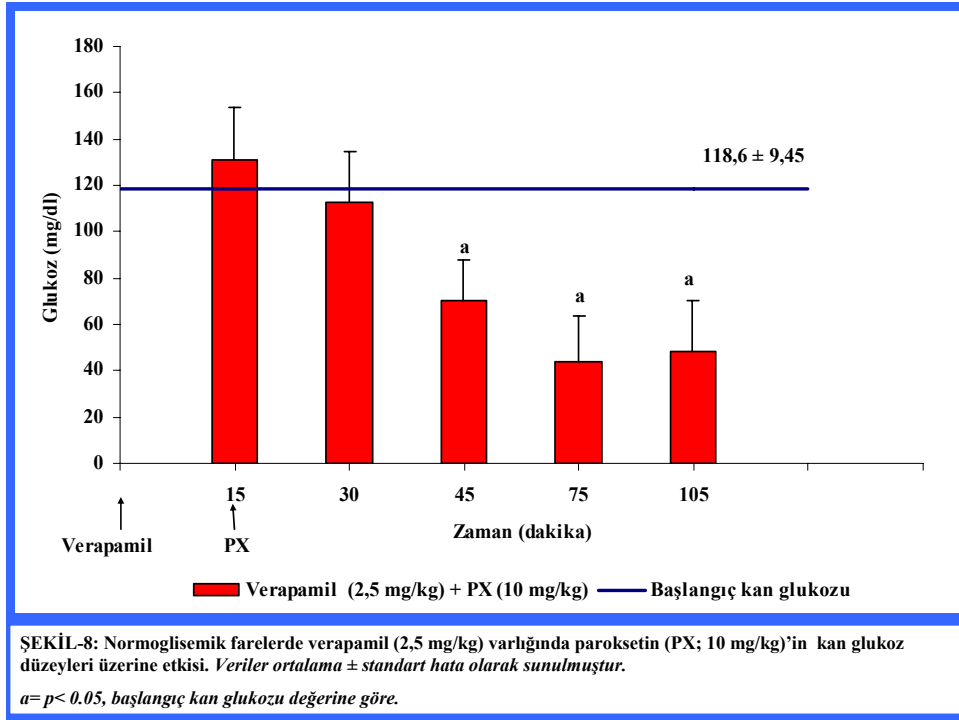
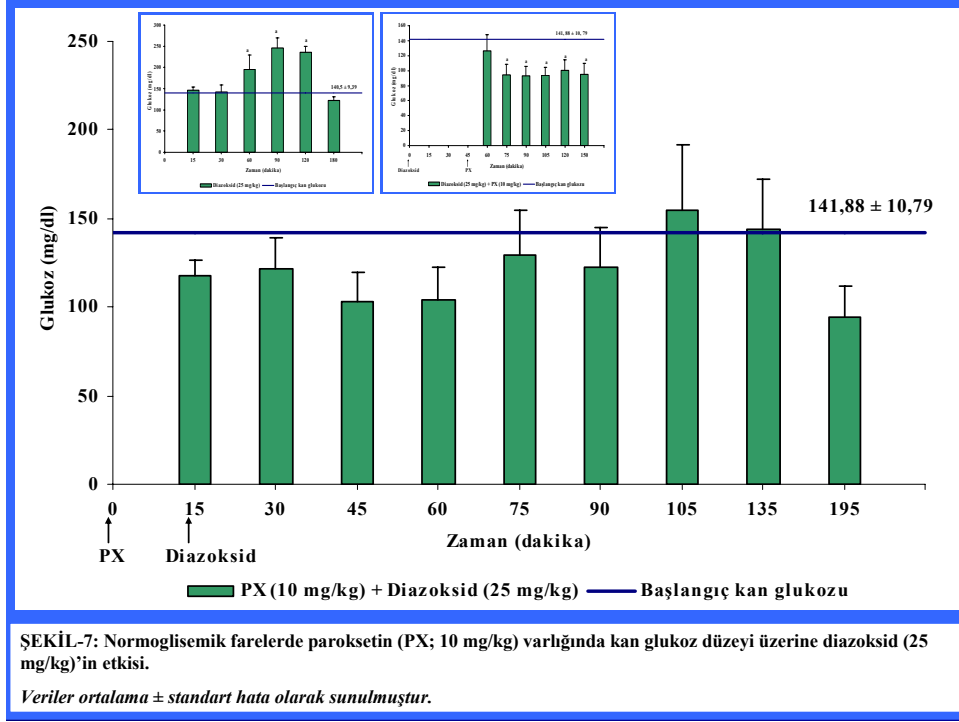
$a = p < 0.05$, başlangıç kan glukozu değerine göre,

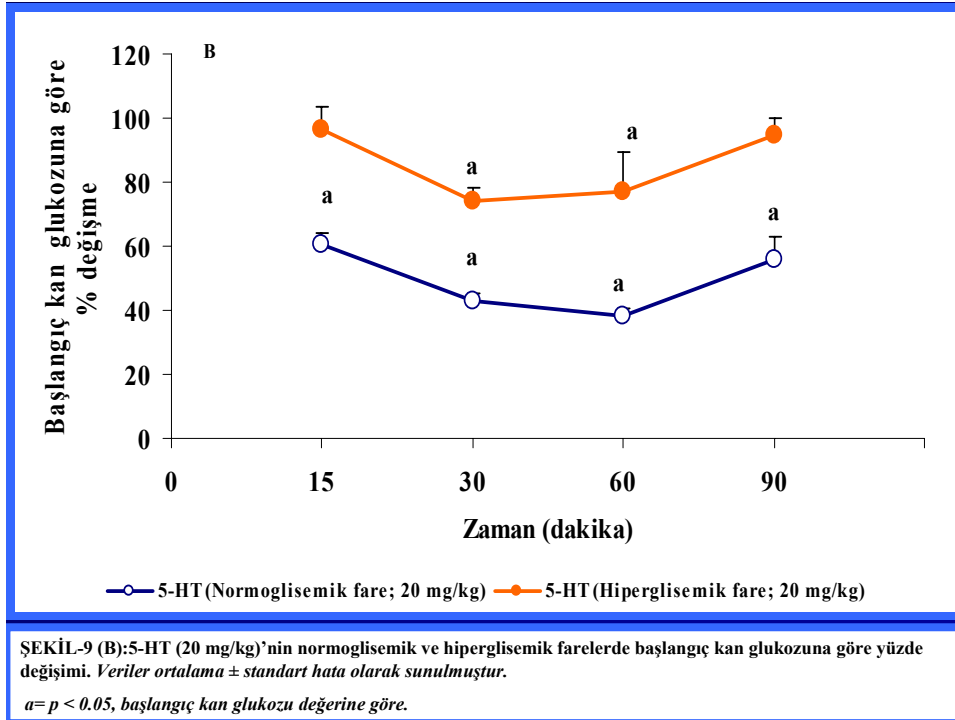
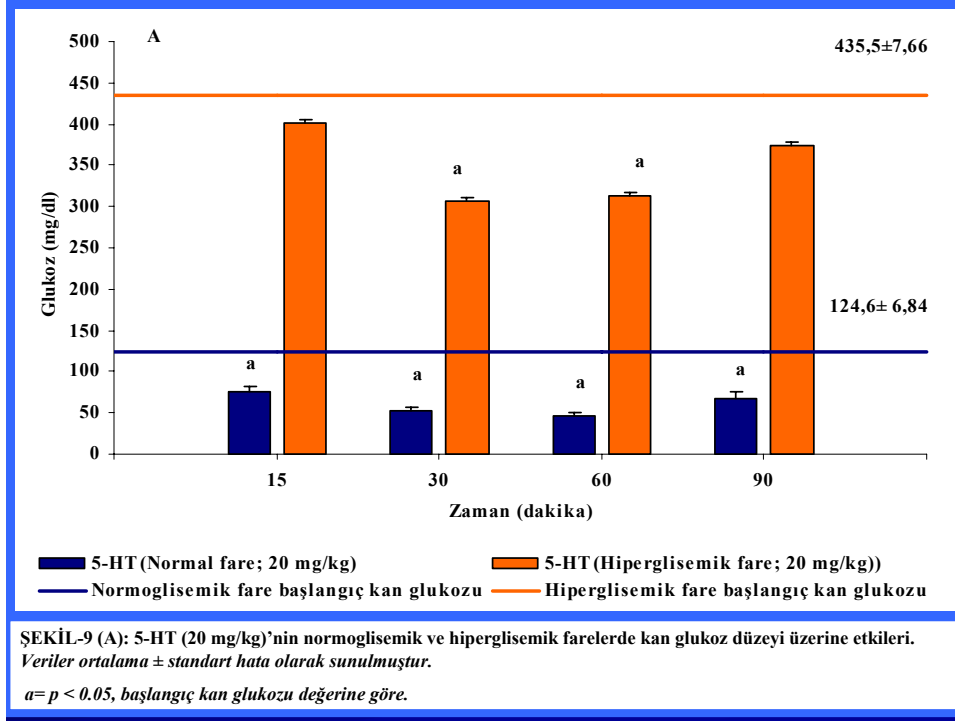
$b = p < 0.008$, serum fizyolojik grubuna göre.

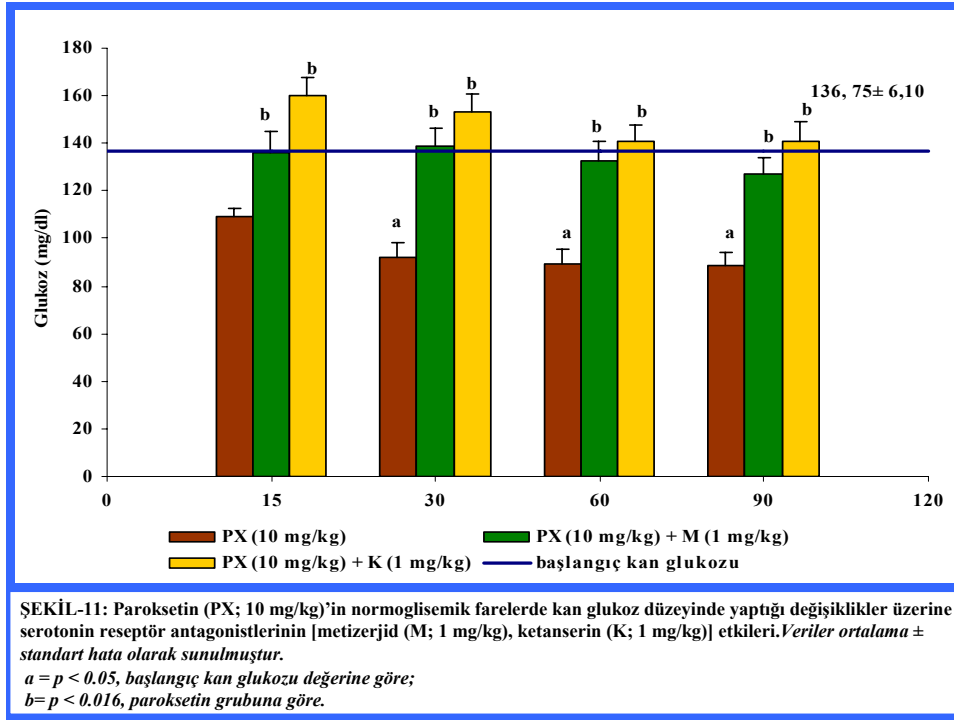
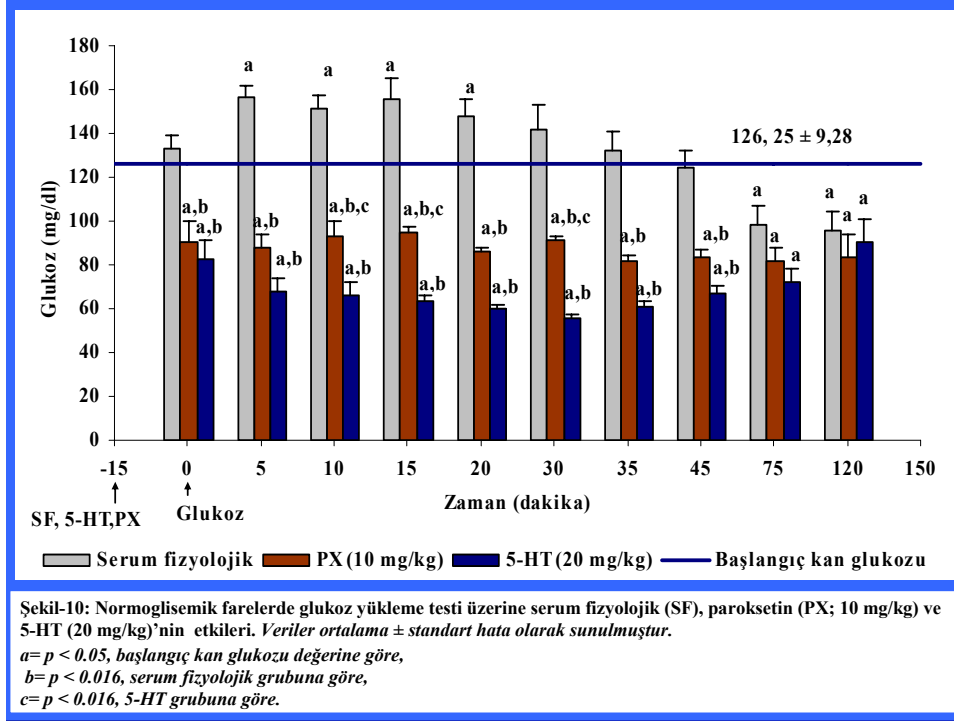

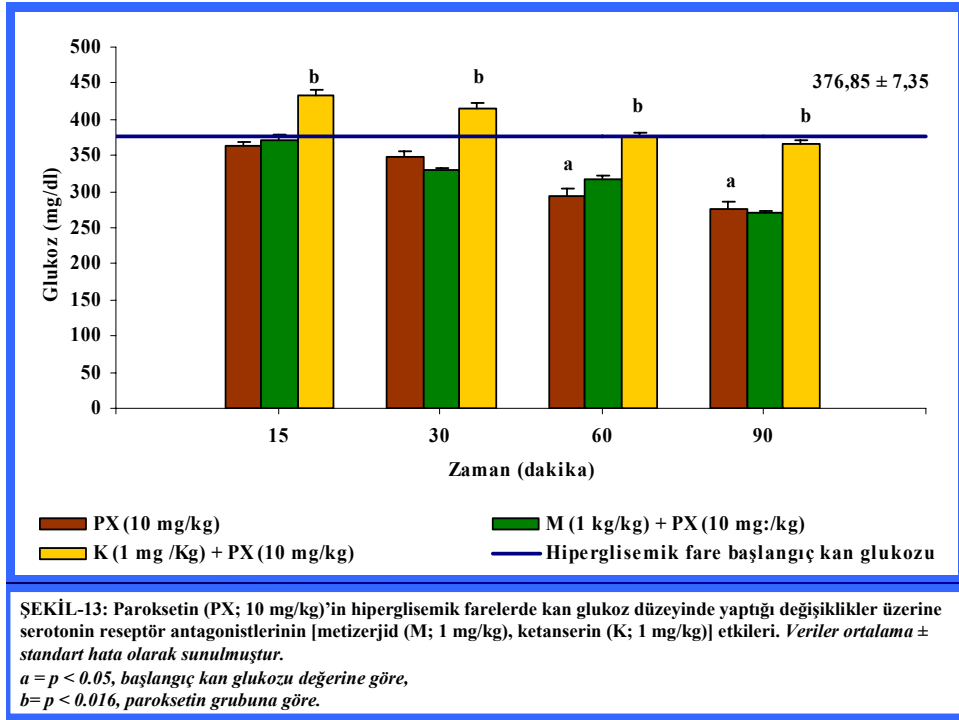
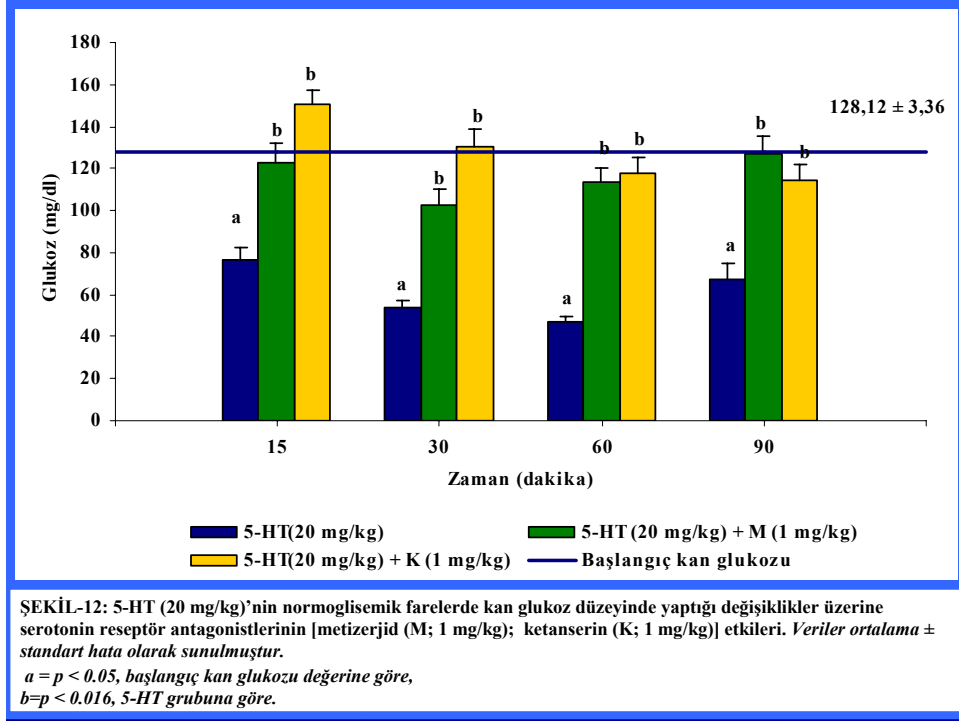

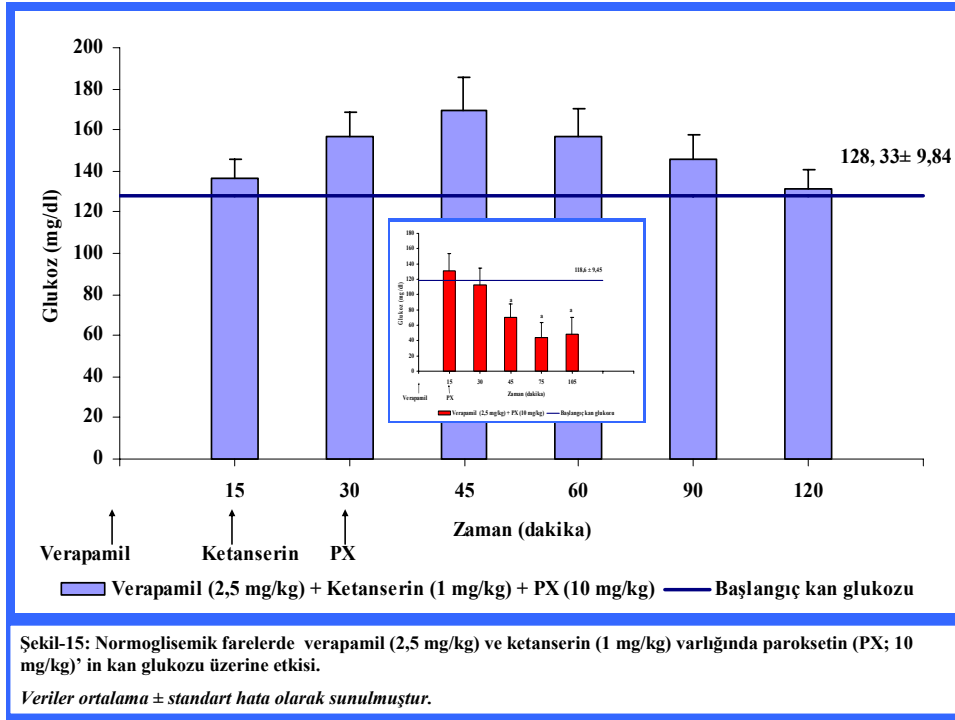
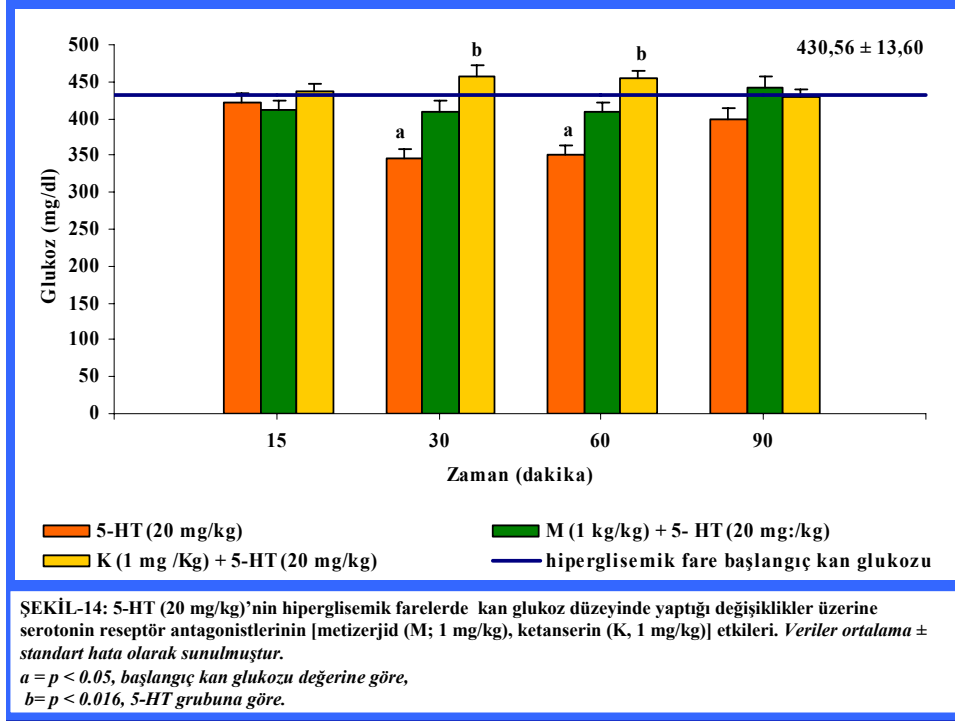

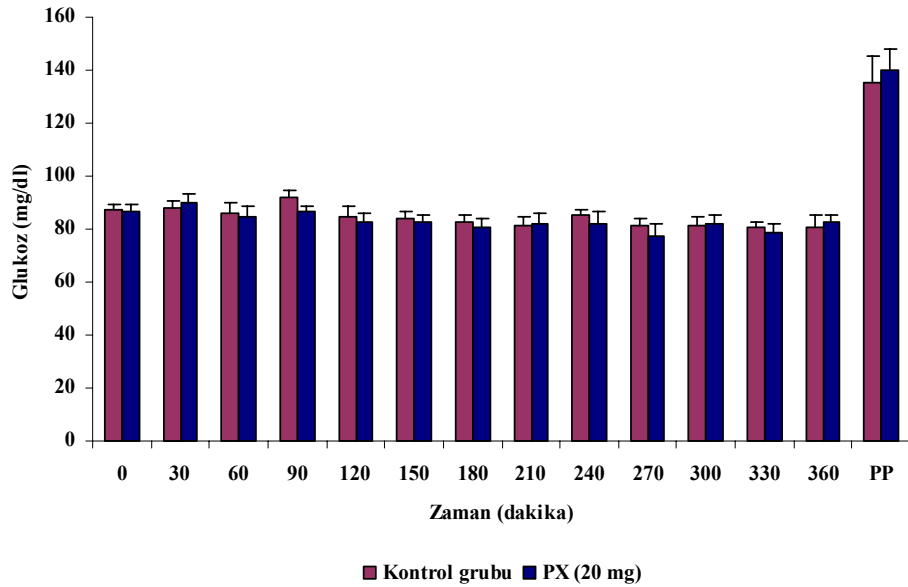

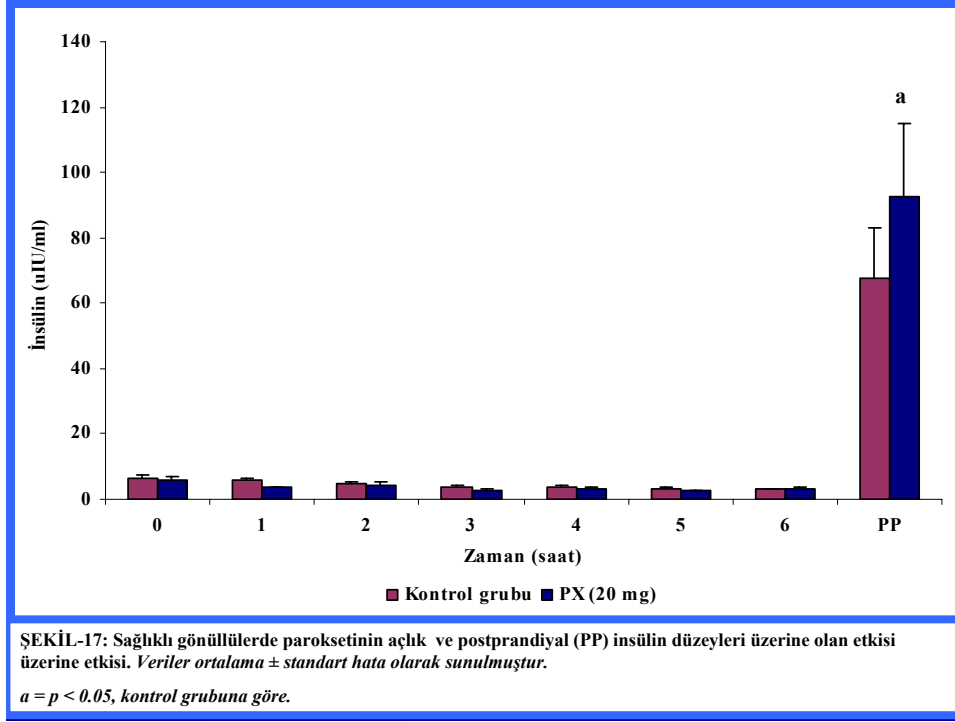
BULGULAR (2)

DENEYSEL İNSAN ÇALIŞMASI BULGULARI

ŞEKİL-16: Sağlıklı gönüllülerde paroksetinin açlık ve postprandiyal (PP) kan glukozu üzerine etkisi.

Veriler ortalama $\pm$ standart hata olarak sunulmuştur.

TARTIŞMA

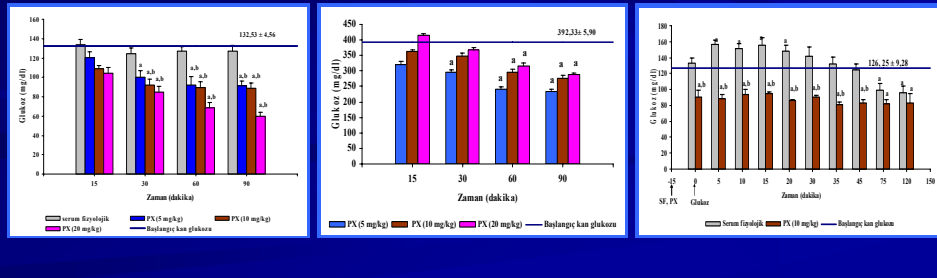
DENEYSEL HAYVAN ÇALIŞMASI

BULGULAR (1)

- Paroksetin kullanıldığı tüm dozlarda kan glukoz düzeyini hem normoglisemik hem de hiperglisemik farelerde anlamlı olarak düşürdü.
- Paroksetin, glukoz yükleme testinde gözlenmesi beklenen profili bozdu.

YORUM (1)

- Bu bulgular, paroksetinin yapmış olduğu kan glukozunu düşürücü etkisinin bu açıdan en belirleyici faktör olan **İNSÜLİN** üzerinden olabileceğini düşündürmektedir.

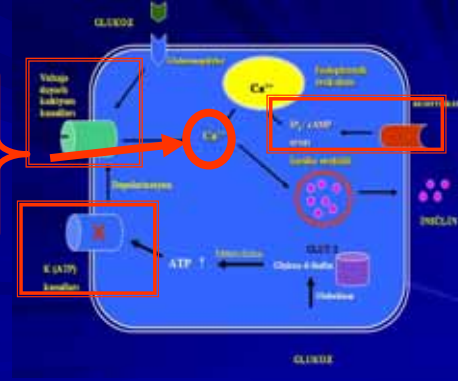

TARTIŞMA (1)

β-HÜCREİNDE İNSÜLİN SALGILANMASINDA ROL OYNAYAN MEKANİZMALAR

- K_{ATP} kanalları
- Voltaja bağımlı kalsiyum kanalları
- IP_3 ve cAMP

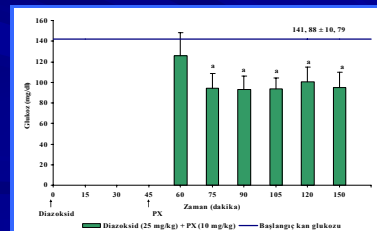
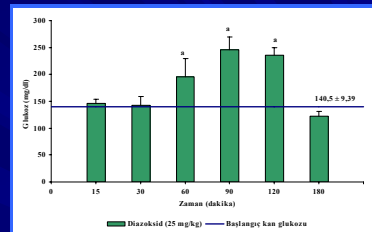
TARTIŞMA (2)

BULGULAR (2)

- Diazoksid (K_{ATP} kanal aktivatörü) kan glukoz düzeyinde yükselmeye neden oldu.
- Diazoksidden sonra verilen paroksetin, diazoksida bağlı oluşan bu artışı önledi ve kendi gözlenen kan glukozu düşürücü etkisini devam ettirdi.

YORUM (2)

- Bu bulgular, paroksetinin K_{ATP} kanallarını kapatarak hücrede depolarizasyon yaratıp insülin salgılanmasına yol açtığını düşündürmektedir.

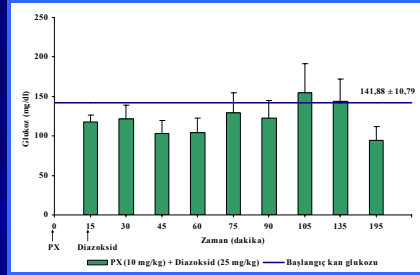
TARTIŞMA (3)

BULGULAR (3)

- Paroksetinden sonra diazoksid verilmiş hayvanlarda paroksetinin kan glukozunu düşürücü etkisi ve diazoksidin kan glukozunu yükseltici etkisi gözlenemedi.

YORUM (3)

- Bu bulgular, paroksetinin insülin salgılatmasında K_{ATP} kanallarına ek başka mekanizmaların da rolünün olabileceğini düşündürmektedir.

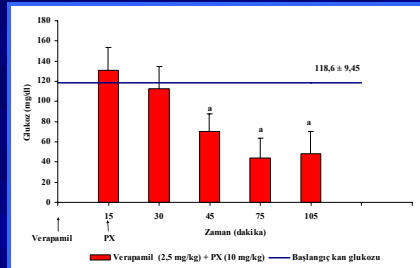
TARTIŞMA (4)

BULGULAR (4)

- Paroksetinin kan glukozunu düşürücü etkisi verapamil tarafından önlenemedi.

YORUM (4)

- Bu bulgular paroksetinin bu etkisinin voltaja bağımlı kalsiyum kanallarından giren kalsiyuma bağımlı olmadığını düşündürmektedir.

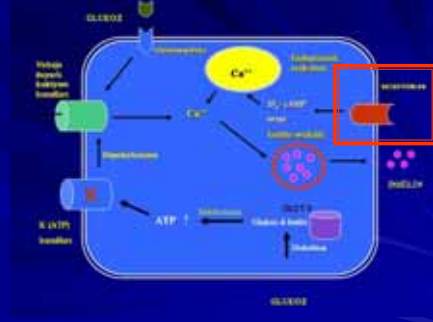

TARTIŞMA (5)

SEROTONERJİK MEKANİZMALAR ?

- 5-HT, insülin salgılanması ve kan glukozunun regülasyonunda rolü olduğuna dair çalışmalar mevcuttur.
- Bu mekanizmada serotonerjik reseptörler (5-HT₁ ve 5-HT₂)'in rolü vardır.

(Yamada J et al, 1988, 1989,1999; Sugimoto Y et al, 1990; Zhou Z et al, 1996)

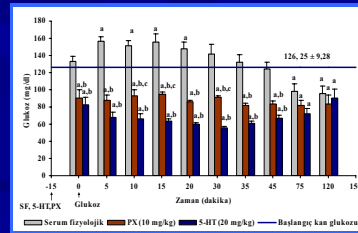
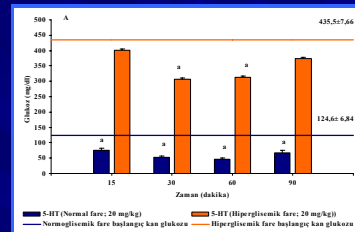
TARTIŞMA (6)

BULGULAR (5)

- 5-HT, paroksetine benzer bir biçimde kan glukoz düzeyini normoglisemik ve hiperglisemik farelerde düşürdü.
- 5-HT, glukoz yükleme testinde, paroksetinin yaptığı düşüşe benzer bir düşüş gösterdi.

YORUM (5)

- Bu bulguların paralelliği, paroksetinin kan glukozu üzerine etkilerinde serotonerjik mekanizmaların aracılık ettiğini göstermektedir.

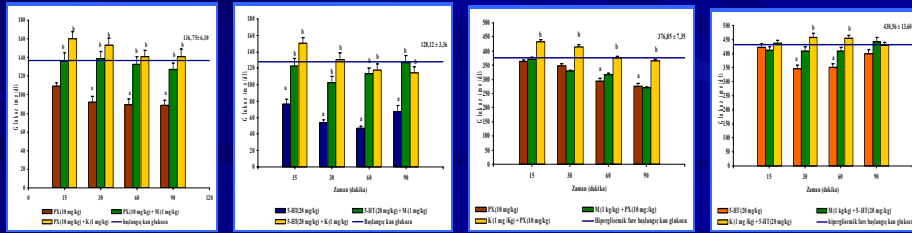
TARTIŞMA (7)

BULGULAR (6)

- 5-HT ve paroksetinin kan glukozunu düşürücü etkilerini ketanserin hem normoglisemik hem hiperglisemik farelerde önlerken, metizerjid bu açıdan sadece normoglisemik farelerde etkili oldu.

YORUM (6)

- Bu bulguların paralelliği paroksetinin kan glukoz düzeyini düşürücü etkisinde rol oynayan serotonerjik olaylara 5-HT₁ ve 5-HT₂ reseptörlerinin aracılık ettiğini, hiperglisemik bir faktör söz konusu olduğunda 5-HT₂ reseptörlerinin ön plana çıktığını akla getirmektedir.

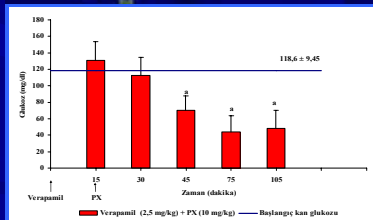
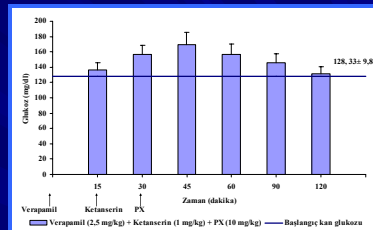
TARTIŞMA (8)

BULGULAR (7)

- Verapamil ile voltaja bağımlı kalsiyum kanallarının kapatılmasına rağmen paroksetinin kan glukozunu düşürücü etkisi devam etti, ketanserin uygulandığında ise bu etki ortadan kalktı.

YORUM (7)

- Bu bulgular, paroksetinin kan glukozunu düşürücü etkisinde, ekstrasellüler kalsiyumdan bağımsız bir mekanizmayla muhtemelen 5-HT₂ reseptörlerinin aracılık ettiği bir hücre içi kalsiyum artışının rol oynayabileceğini düşündürmektedir.

TARTIŞMA (9)

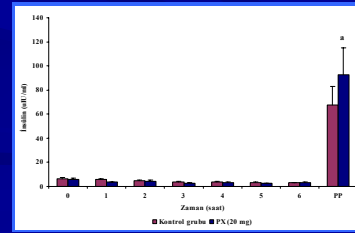
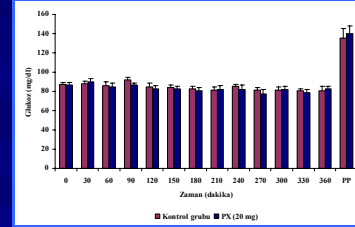
DENEYSEL İNSAN ÇALIŞMASI

BULGULAR (8)

- Paroksetin, açlık ve postprandiyal kan glukozu ve açlık insülin düzeyi üzerine belirgin bir etki oluşturmazken, postprandiyal insülin düzeyini anlamlı bir biçimde artırdı.

YORUM (8)

- Bu bulgular, **glukoz** gibi insülin salgılanmasını tetikleyici bir faktör devreye girdiğinde paroksetinin insülin salgılanması üzerine etkisinin daha belirgin olacağını göstermektedir.

SONUÇLAR

- Paroksetinin normoglisemik ve hiperglisemik hayvanlarda insülin salgılanmasında bir artışa bağlı kan glukozunu düşürücü etkisinde **serotoninerjik mekanizmaların** rolünün olabileceği,
- **Hiperglisemik** bir durum olduğunda insülin salgılanmasını daha belirgin bir biçimde yükseltebileceği,
- **Glukoz yükleme testi**ni insanlarda etkileme olasılığının bulunduğu,
- Kan glukozunun regülasyonunun **sorunlu** olduğu durumlarda süreci karmaşıktırabileceği söylenebilir.

YAPILMASI PLANLANANLAR

- İnsanlarda glukoz tolerans testini nasıl etkileyeceği,
- Hayvanlarda insülin düzeyine etkisi...
- β hücre kültürlerinde paroksetinin etkisi...

TEŞEKKÜR

- Prof.Dr. Ersin YARIŞ
- Prof.Dr. Nuri İhsan KALYONCU
- Yrd.Doç.Dr. Mine KADIOĐLU DUMAN
- Arş.Görv.Dr. Cunay ÜLKÜ
- Arş. Görv. Dr. Efnan MUCİ

